

Korte aantekeningen nopens de
Kaja-kaja aan de Noord-West-
rivier (Nieuw-Guinea).

DOOR

W. K. H. FEUILLETAU DE BRUIJN.

1e. Luitenant Infanterie.

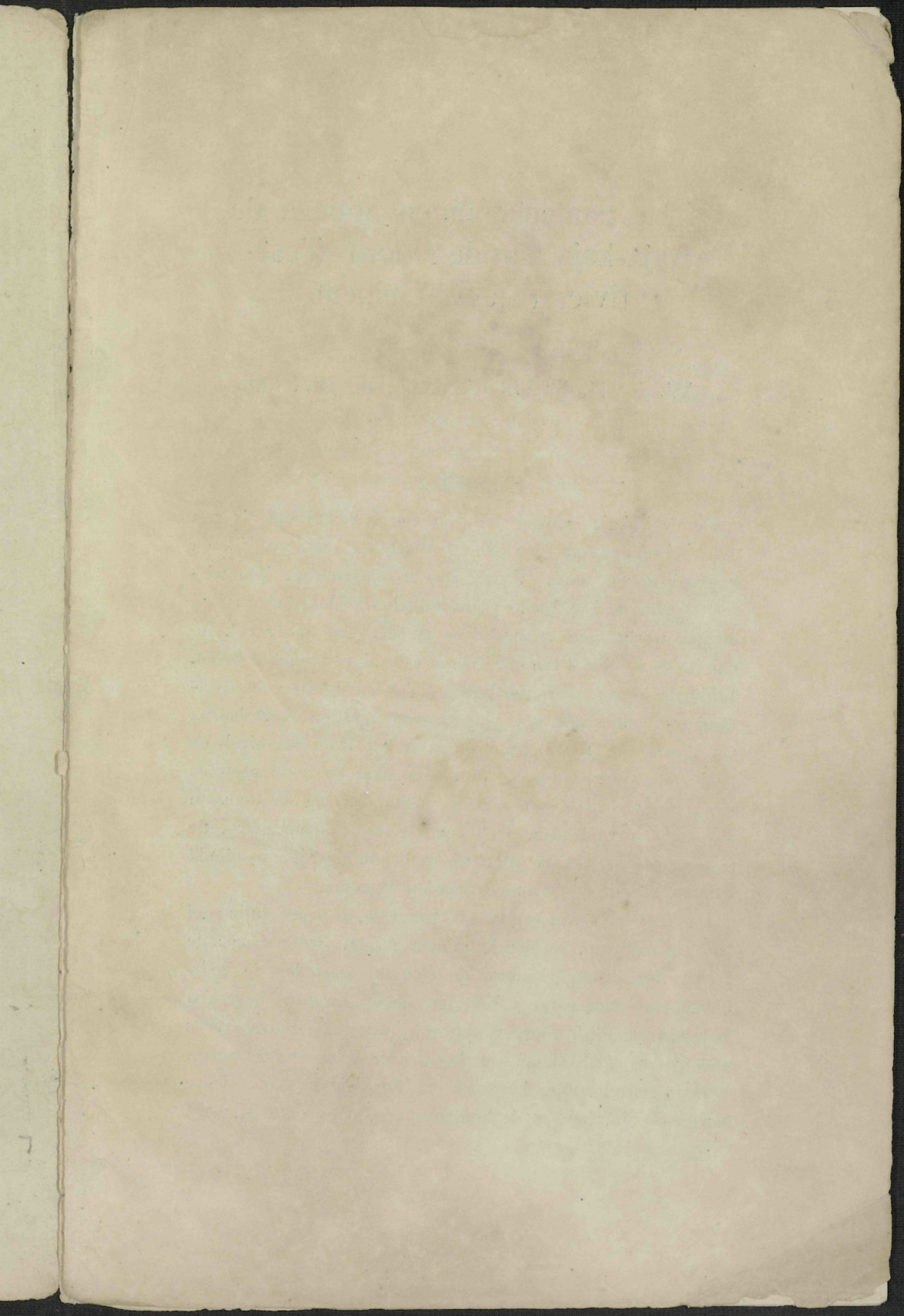
~~~~~

*Overgedrukt uit het Tijdschrift van het Bataviaasch
Genootschap van Kunsten en Wetenschappen
(deel LV, aflevering 4, 5 en 6).*

~~~~~

BATAVIA
ALBRECHT & Co.
1913.

Korte aantekeningen nopens de Kaja-kaja aan de Noord-West- rivier (Nieuw-Guinea).

- DOOR

W. K. H. FEUILLETAU DE BRUIJN.

1e. Luitenant Infanterie.

Karakter.

De Kaja-kaja zoowel die van den bovenstroom als van den benedenstroom der Noord Westrivier zijn vroolijk en luidruchtig van aard. Voorts zijn ze roofzuchtig. Zoo wisten zij aan de Dajaksche prauwenmakers tijdens hun rusttijd eenige werktuigen te ontrooven en slaagden zij er ook in, om in de nabijheid van het Doorvoer-bivak een hond te stelen. Blijkbaar waren zij echter bevreesd dat laatstgenoemde euveldaad niet ongestraft zou worden gelaten, althans kort daarna verscheen een 15 tal prauwen vóór het Doorvoer-bivak en legde de bemanning op de plaats waar de hond gestolen was, een viertal bossen pisangs neder, waarna de prauwen zich snel verwijderden. Ook een tweetal dwangarbeiders, die zich in een Kaja-kaja prauwtje in de onmiddellijke nabijheid van de „Zwaluw” bevonden werden bestolen.

De Kaja-kaja van een tweetal prauwen, die eerst ruilhandel hadden gedreven, roeiden kalm naar hun toe, deden daarna de prauw der dwangarbeiders kantelen en beroofden de inzittenden van hun parang. Eer men aan de „Zwaluw” begrepen had wat eigenlijk voorgevallen was, waren de roovers reeds met groote snelheid om een bocht van de rivier verdwenen.

Een geheel ander karakter dan de Kaja-kaja die vlakke bewoners zijn, hebben de bergbewoners. Op ± 800 M. werd

in het gebergte aan de Noord-Westrivier aanraking gekregen met een bergstam van 600 à 800 zielen. Deze bergbevolking was kleiner van gestalte en lichter van huidskleur. Zij zijn veel minder luidruchtig en maken een meer beschaafden indruk dan hun rasgenooten uit het moerasland. Toch zijn zij vroolijk van aard en menigmaal weerklonk dan ook hun vroolijk gelach. In het algemeen zijn zij meer te vertrouwen dan de andere Kaja-kaja. Diefstal is niet voorgekomen, terwijl gastvrijheid ook tot de goede eigenschappen van dit volk behoort.

Godsdienst.

Waar slechts vluchtige aanraking met de Kaja-kaja stammen heeft plaats gehad, was het niet mogelijk om over den godsdienst gegevens te verzamelen.

't Volgende werd waargenomen. In de eerste plaats dat bij de stammen uit de vlakke veelvuldig houten beelden voorkomen, waarbij vooral de geslachtsdeelen, zoowel mannelijke als vrouwelijke, op zeer duidelijke wijze zijn voorgesteld. Deze beeldjes herinneren sterk aan de beeldjes waarvan door Dr. van der Sande in zijn werk *Nova Guinea III* melding wordt gemaakt en die in de figuren 4 en 5 van plaat XVIII, en 1, 2 en 7 van plaat XIX zijn afgebeeld. De geestelijken der Katholieke missie houden deze beeldjes voor totembeeldjes van den stam of van de familie. De bevolking der N. W.-rivier legde voor deze beeldjes een zekeren eerbied aan den dag. Zoo werden zij, in de prauw liggende, steeds met van pandanbladeren vervaardigde matten toegedekt. Eén dier beelden werd boven de stookplaats van een eerst kort te voren verlaten woning aangetroffen. In een verlaten kampong werden ook aparte miniatuur huisjes gezien met een vloeroppervlakte van nog geen vierkanten meter. Daarin bevond zich een stookplaats, terwijl daarnaast eenige geopende riviermosselen van zeer groote afmeting lagen. Boven de stookplaats was de helft van een jong pinaangblad, dat langs

den bladsteel midden door was gespleten. Dewijl deze huisjes te klein waren om door menschen te kunnen worden bewoond, is het niet onwaarschijnlijk dat het offerhuisjes waren.

Bij alle kampons op de N. W. rivier werden ze opgemerkt.

Merkwaardig was, dat in deze huisjes stokjes met gaba-gaba werden aangetroffen, versierd met vogelveeren. Geheel analoge voorwerpen werden door mij op West-Ceram aangetroffen, waar zij deel uitmaakten van de heilige voorwerpen *moli-moli*, die volgens den Alfoer afkomstig zijn van zijn voorouders.

Voorts werd bij het voorbij varen eener kampong een schedel opgemerkt, die op een raamwerk van groene takken was geplaatst, terwijl daaromheen een tiental mannen stonden die het lichaam met grijze klei hadden ingesmeerd. Een andermaal werd een schedel waargenomen, die naast één der hutten op een stok was geplaatst, terwijl men den schedel een van pandanbladen gevlochten kap had opgezet.

Omtrent den godsdienst der bergbewoners werd vrijwel niets bekend. Beelden werden hier niet aangetroffen. Evenmin offerplaatsen. Merkwaardig was echter dat aan de grens van de negorij een kleine palissadeering van stokken van $\pm$ 2 M. hoogte was gemaakt, welke een breedte had van $\pm$ 1,5 M. Aan één dier stokken was een pakje bevestigd, eenige kruiden inhoudende, die in een pandanblad waren gehuld. Geheel analoge palissadeeringen komen op West-Ceram voor, waar het pakje bezweringskruiden bevat tegen booze geesten en waar in geval van ziekte nabij den pagger, op oude porceleinen schotels, een offer wordt neergelegd.

Woningen.

Terwijl de Kaja² aan den bovenstroom hun woningen meestal direct op den grond bouwen, treft men benedenstrooms daarentegen paalwoningen aan. Bij deze laatsten vindt men twee verschillende typen, n.l. het type waarbij de woning rust op een samenstel van boomstammen dat een hoogte bereikt van 2 à 3 M. en dat waarbij de woning op palen rust die een lengte van 4 à 6 M. boven den grond hebben.

De lengte der woningen varieert van 2 tot 10 M., terwijl de breedte gewoonlijk 2 à 3 M. bedraagt. In deze woningen, waarvan de vloer bestaat uit stukken boombast welke op de dwarsbalken zijn uitgespreid en waarop een laag palmbladeren is neergelegd, bevinden zich aan de achterzijde de stookplaatsen, die uit klei zijn vervaardigd. Boven deze stookplaatsen is een geraamte van hout aangebracht, dat dienst doet als droogrek voor brandhout. Ramen komen niet aan de huizen voor. Om het geraamte der paalwoningen meer stevigheid te geven zijn de midden-stijlen verbonden door de dwarsschotten. Over den midden-paal worden twee elkander kruisende dwarsstaken gebonden, die de onderste dakregels ondersteunen.

In den vloer der woningen bevinden zich eenige gaten tot het wegwerpen van afval. Een paal met inkepingen, of een ladder, verschaft toegang tot de woningen. In den kampong zelve zijn de woningen allen naast elkander langs de rivier gebouwd, terwijl de kleine offerhuisjes vóór de woningen gelegen zijn.

De woningen der bergbevolking staan eveneens op palen. De vloer bevindt zich 1,5 à 2 M. boven den grond, terwijl overigens de inwendige inrichting overeenkomt met die der vlakke bewoners. De huizen zijn echter niet met atap gedekt, doch met losse palmbladeren, waarvan het afwaaien door middel van rondhouten wordt voorkomen.

De omwanding bestaat uit boombast. Hoog in het gebergte ($\pm$ 2500 M.) werden jagershutten aangetroffen, die op den grond waren gebouwd en die met boombast waren gedekt.

Elk huis is omgeven door een lage omheining van $\pm$ 1 M. hoogte. Binnen die omrastering worden dan tabak, kladi, pisang en laboe verbouwd. Midden in het dorp staat het mannenhuis. In tegenstelling met de andere huizen, die vierkant zijn, is dit rond en op den grond gebouwd.

Tegen de wanden staat een reserve-voorraad van pijlen en bogen, terwijl in het midden de vuurhaard is, in tegenstelling met de andere woningen, waar deze zich achter in

het huis bevindt. Alvorens het mannenhuis te kunnen bereiken, moet men een 5 tal paggers overschrijden. Niet onwaarschijnlijk is het, dat er ook een afzonderlijk vrouwenhuis bestaat. Althans in het dorp werd een tweede ronde woning aangetroffen, die echter niet op palen stond. In de nabijheid daarvan stonden vele ongeluwdde vrouwen. Met zekerheid kon echter niet geconstateerd worden, of bedoelde woning werkelijk een vrouwenhuis was.

Middelen van bestaan.

De hoofdmiddelen van bestaan zijn jacht en vischvangst. Daarnaast wordt op zeer primitieve wijze een weinig roofofbouw gedreven, waarbij echter uitsluitend pisangsoorten worden verbouwd. De ladangs liggen doorgaans langs de rivieren en zij-kreekjes en bestaan uit opengekapte stukken grond. Van een schoonhouden der ladang is geen sprake, zoodat de pisang te midden van opschietend kreupelhout opgroeit. De Kaja² bovenstrooms gebruiken sirih, die benedenstrooms niet. Als huisdieren worden honden en varkens gehouden, welke laatste menigmaal bij de „Zwaluw” in ruil aangeboden werden. De vischvangst geschiedt middels ovaalvormige schepnetten, waarmee voornamelijk de *ikan glodok*, (Pariophthalmus-soort), krabben en garnalen worden gevangen. Voorts vormen mosselen een belangrijk bestanddeel van de voeding. Onder de huizen vindt men bij groote hoeveelheden ledige mosselschalen. Grootere visschen worden gevangen door het afsluiten van kreekjes middels versperringen bij vloed. Bij ebbe komen deze kreekjes droog te liggen, dan wordt de visch ingezameld.

De vleeschvoeding bestaat uit alles wat in het bosch gedurende de jacht bemachtigd wordt.

Een aangename versnapering vormen de „megapodius”-eieren die menigmaal aan de „Zwaluw” ter ruiling werden aangeboden. Het plantaardig voedsel bestaat in de eerste plaats uit sago-merg. Dit sago-merg wordt echter doorgaans niet ontdaan van zijn vezels, doch eenvoudig gekookt en

